

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/68705>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Proviand. Themablاد van de studentenkerk Nijmegen

Jaargang 10, nr 2

Terrorisme en onzekerheid

door Leon Wecke

Leon Wecke is polemoloog, verbonden aan het CICAM en houdt zich met name bezig met beeldvorming in de internationale betrekkingen.

Veel onwoorden impliceren niet veel goeds. Je kunt maar beter niet onwaardig, onbeholpen, on-sympathiek, onrechtvaardig, onopgevoed of on-wijs zijn en ook niet onzeker. Zeker is immers iets dat boven iedere twijfel verheven is, iets dat ook nastrevenswaardig is. Niet voor niets bestaat het gezegde: 'het zekere voor het onzekere nemen'. Een uitgangspunt dat ook heden ten dage te pas, maar ook te onpas, wordt gebruikt. Want kan niet evenzeer gelden: 'het onzekere voor het zekere nemen?'. Zijn ook niet vele zekerheden na verloop van tijd, of bij nadere beschouwing, onzekerheden? Natuurlijk, in veel gevallen zal de zwaartekracht als blijvende zekerheid aanvaard dienen te worden. Het zou voor oorlogvoerenden een 'inconvenient truth' zijn als, althans in de aardse hemel, de afgeworpen bommen niet naar beneden zouden vallen, maar naar boven. Maar toch zou in veel grotere mate met het onzekere rekening gehouden kunnen en moeten worden dan nu het geval is.

Onzekerheid houdt voortdurende twijfel in. Er zijn onzekerheden, waarvan wij zeker zijn. In bepaalde gevallen kan de statistiek ons helpen bij een kansberekening inzake de 'zekere onzekerheden', die bij het streven naar bepaalde doelen ingecalculeerd moeten worden. Er zijn onzekerheden, die we nog niet kennen, maar waarvan we de aanwezigheid aanvaarden: 'de onzekere zekerheden'. En ten slotte zijn er onzekerheden in de zin van relevante factoren of mechanismen, die niemand (nog) kent en waar niemand zich gedachten over gevormd heeft. In het laat-ste geval gaat het om pure onwetendheid. Men zie het rapport 'Niet bang voor onzekerheid' van de Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek, Den Haag 2003.

Hoe zeker zijn we van onzekerheid als basis voor de angst, die nog steeds velen in de greep van het zogenaamde terrorisme houdt? En is het zeker dat terroristen hun daden uit onzekerheid plegen?

Om iets zinnigs te kunnen zeggen over de relatie tussen onzekerheid en angst voor terrorisme dient het verschijnsel terrorisme gedefinieerd te worden. En daar stuiten we al op een eerste on-zekerheid. Er zijn meer dan tweehonderd definities van terrorisme in omloop. Een universeel aanvaarde definitie bestaat niet. De een zijn terrorist is immers de ander zijn vrijheidsstrijder. En ook staten zullen, in het duistere licht van hun eigen daden, een permanente hinderpaal voor een algemeen aanvaarde definitie blijken te zijn. Wat terrorisme is en wie een terrorist is, is dan ook helemaal niet zeker, 'zeker' in de zin van 'geen enkele twijfel mogelijk'. Het omgekeerde is eerder het geval: veel twijfel is mogelijk. Een zeker

antwoord valt niet te geven. Als we hier dan toch even het zekere voor het onzekere nemen, - hetgeen in dezen in feite niet mogelijk is - zouden we uit kunnen gaan van een definitie van terrorisme als 'een illegaal gewelddadig optreden ten einde via het veroorzaken van angst een bepaald – politiek, sociaal, religieus of ideologisch doel te bereiken'.

Het blijkt dat het ene volk meer angst voor terrorisme heeft dan het andere. Nederlanders zijn in veel grotere mate bang voor terroristische aanslagen dan andere volkeren. De Eurobarometer toont zulks aan. Als onzekerheid de basis voor die angst is, zouden Nederlanders dus onzekerder moeten zijn met betrekking tot terrorisme, dan welk ander Europees volk dan ook: onzekerder dan de Belgen, de Fransen, de Engelsen, de Ieren, de Duisters en de Denen. Nederlanders zien kennelijk in terrorisme een relatief groot gevaar. En waarom? Omdat bij terrorisme en natuurlijk bij de effecten van het anti-terreurbeleid, de twijfel het van de zekerheid wint? Maar je kunt ook angst voor terrorisme hebben als je er zeker van bent dat vandaag of morgen een aanslag gepleegd wordt. Opiniepeilingen laten zien dat 20 tot 40 procent en soms, afhankelijk van de vraagstelling, tot 60 procent van de Nederlandse bevolking een terroristische aanslag als een toekomstige werkelijkheid percipieert. Niet onzekerheid ligt ten grondslag aan de angst voor terrorisme maar de aangeprate, en op zich juiste, zekerheid dat men vroeg of laat slachtoffer kan zijn. Het grote risico dat men loopt, heeft te maken met een uitvergroting van het terrorisme. Als het echter om slachtoffers gaat zijn tal van andere bedreigingen veel aannemelijker. Wereldwijd denke men aan hongersnood, armoede, ziekten en milieuvervuiling. Deze rampzalige toestanden leiden tot miljoenen slachtoffers per jaar. Het terrorisme is daarbij vergeleken peanuts. Wat Nederland betreft gaat het om ziekten, milieuvervuiling, het verkeer en zelfs medische nalatigheden. Zij zijn goed voor een duizendvoudig overtreffen van die ene tot grote publieke angst leidende terroristische moord, die Nederland als enig dodelijk slachtoffer van recent terrorisme in de geschiedenisboeken heeft kunnen bijschrijven.

De zekerheid dat terrorisme ons allen bedreigt, heeft zijn oorsprong in de menselijke behoefte aan veiligheid. Maslow positioneerde veiligheid dan ook op de tweede trap van zijn behoeftehiërarchie. Onveiligheidsgevoelens zijn ook onzekerheidsgevoelens, die met betrekking tot terrorisme getransformeerd worden tot de overtuiging dat terrorisme met zekerheid een ernstig gevaar inhoudt. Het gaat om een 'zekere onzekerheid', die onverantwoord uitvergroet wordt. Aan dat proces van uitvergroting zijn vele factoren debet. Daartoe behoort natuurlijk ook een feitelijke dreiging, maar evenzeer of in meerdere mate, de pers, die terrorisme als lievelingsitem koestert; de overheid, die niet nalaat de burgers te waarschuwen en hen oproept tezamen met 200 000 professionals de terrorist in de gaten te houden. Het onbekende van het terrorisme, dat per definitie onbemind maakt; politieke partijen die het bij verkiezingen vooral van de angst voor onveiligheid moeten hebben; de onvrijwilligheid van het gevaar dat men denkt te lopen en nog tal van andere factoren bepalen de inschatting van het risico.

De conclusie moet zijn dat niet onzekerheid de basis is van de angst voor terrorisme, maar de aangenomen zekerheid dat het terrorisme op een bepaald moment zal toeslaan.

Maar geldt niet voor de terrorist dat bij hem of haar wel onzekerheid de basis van hun handelen is? Wetenschappelijk onderzoek leert tot op heden dat veel terrorisme met name veroorzaakt wordt door een radicaliseringsproces, waarbij groepsdynamische processen een belangrijke rol spelen. Frustratie als gevolg van uitsluiting, miskenning, discriminatie, ervaren uitbuiting in heden en verleden, ervaren onmogelijkheden om effectief invloed uit te oefenen met legale mid-delen zijn factoren die uiteindelijk bepaalde groepen en of personen ertoe

kunnen brengen terroristische daden te plegen. Het zijn groepsdynamische processen waarbij een aanvankelijk ervaren onzekerheid voor zekerheid plaats maakt: de terrorist in spe twijfelt aanvankelijk, maar zodra feitelijk de status van terrorist bereikt is, heeft zekerheid de plaats van twijfel ingenomen. Juist de ervaren zekerheid dat terroristische daden de enige mogelijkheid zijn om het gekozen doel naderbij te brengen, is een overtuiging die de motivatie tot terroristische daden voedt.

Overheden zullen er goed aan doen de onzekerheid, de twijfel met betrekking tot terrorisme als een zekerheid te aanvaarden, temeer daar de als zodanig ervaren zekerheid van aanslagen bij een deel van de burgers en de zekerheid van het eigen gelijk bij de terroristen in het gedrag van beide groepen van cruciaal belang zijn.

Op de keper beschouwt zijn de zekerheden van de bange burger en de overtuigde terrorist onjuistheden. Hun analyse van de werkelijkheid klopt niet. Twijfel is hier juist op zijn plaats. Helaas is niet de werkelijkheid bepalend voor het gedrag, maar dat wat voor de werkelijkheid versleten wordt. Het bekende Thomastheorema luidt immers: 'If men define situations as real, they are real in their consequences'. Soms is het niet van belang onjuiste beelden te corrigeren. De werkelijkheid kan immers zodanig ernstig zijn dat het ervaren van die werkelijkheid tot nog meer pessimisme en geweld kan leiden. Op het gebied van terrorisme kan echter wel gesteld worden dat de zekerheid die ten grondslag ligt aan enerzijds publieke angst en anderzijds terroristische dadendrang in werkelijkheid een on-juist oordeel is.

Vooralsnog zullen overheden en media, alsmede diverse andere instituties, ertoe bijdragen dat men inzake terrorisme nog steeds het zekere voor het onzekere neemt.

Van meer werkelijkheidszin getuigt het om als uitgangspunt het onzekere voor het zekere te nemen. De 'zekere onzekerheid' is immers een zekerheid waarvan men op het gebied van terrorisme nog te weinig uitgaat, dat is een ding dat zeker is.